

Birlikte Eser Sahipliği Kavramı, Türlerinin Birbirleri İle Olan Benzerlikleri ve Farklılıkları

Evrım Atasoy*

Özet

05.12.1951 yılında yürürlüğe giren 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu kapsamında eser sahiplerine, bu kanunda meydana getirdikleri eserlerinin korunması için geniş haklar tanınmıştır. İlerleyen yıllarda gelişen teknoloji ve değişen dünya görüşü çerçevesinde, kanunda çeşitli değişiklikler ve eklemeler yapılmış, bazı maddeler iptal edilmiştir.

Yasada düzenlenen eser sahipliği konusunda günümüze kadar çok sayıda çalışma yapılmış olup, bu çalışmamız ile kanunun 9. ve 10. maddesinde düzenlenen birlikte eser sahipliği türleri ele alınmıştır. Çalışmada, birlikte eser sahipliği türlerinin tanımı yapılmış, özellikleri ayrı ayrı incelenmiş, türlerin birbirleri ile olan benzerlikleri ve farklılıkları anlamaya elverişli şekilde maddeler halinde izah edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Eser sahipliği, Birlikte eser sahipliği, Müşterek eser sahipliği, İştirak halinde eser sahipliği

The Concept of Collaborative Authorship, Similarities and Differences of the Types With Each Other

Abstract

Comprehensive rights have been bestowed on the authors as per the Law on Intellectual and Artistic Works numbered 5846 enforced on 05.12.1951 for protection of the works they have produced in compliance with this law. In the years, various amendments and additions have been made to the law in line with the developing technology and changing worldview, some articles have been abrogated.

Many studies have been performed about the authorship regulated under the law up to present and the subject has been dealt with in this study as the types of collaborative authorship regulated under the articles 9 and 10 of the law. In the study, conducted with the definitions of the type of collaborative authorship, properties were studied separately, with each type of understanding the similarities and differences in the form of the substance.

Keywords: Authorship, Collaborative authorship, Joint authorship, Collective authorship.

* Öğr. Gör., Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Meslek Yüksek Okulu Adalet Programı, İstanbul/Türkiye, eatasoy@fsm.edu.tr

Giriş

Bu makale çalışmasında, “Birlikte Eser Sahipliği Kavramı, Türlerinin Birbirleri İle Olan Benzerlikleri ve Farklılıkları” incelenmiştir.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümünde birlikte eser sahipliği ve türleri olan müşterek eser sahipliği ile iştirak halinde eser sahipliğinin tanımı, ikinci bölümde birlikte eser sahipliği türlerinin özellikleri, üçüncü ve son bölümde ise birlikte eser sahipliği türlerinin birbirleri ile olan benzerlikleri – farklılıkları kaleme alınmıştır.

Çalışmada anlatılan hususlar maddeler halinde açıklanarak konunun daha anlaşılır hale getirilmesine özen gösterilmiş, böylece pratik hayatta uygulayıcıların anlatılanları kolay anlama imkanı sağlanmıştır.

Birinci Bölüm

I - Birlikte Eser Sahipliği

Birden çok kişinin yaratıcı fikri emeğinin hususiyetini taşıyan birlikte eser sahipliği, iki şekilde karşımıza çıkmaktadır; (1) birbirinden bağımsız olarak meydana getirilen eserler meydana getirilirken ya da tamamlandıktan sonra eser sahiplerinin iradesi ile tek ve yeni bir eser şeklinde birleştirilebilir ya da (2) baştan ayrılmaz bir bütün oluşturacak şekilde meydana getirilmiş olabilir. Birinci durumda “müşterek eser sahipliği (FSEK m. 9)”, ikinci durumda ise “iştirak halinde eser sahipliği (FSEK m. 10)” söz konusu olur.

FSEK m. 9 ve 10’da yer alan düzenleme, bir kaç kişi tarafından meydana getirilen eser üzerindeki telif hakkının nasıl kullanıldığını tayin etmekte olup, bir eser sahibinin yerine miras yolu ile veya sözleşme ile birden fazla kişinin tayin edilmesi halinde de bu maddeler uygulanmaktadır.¹

Doktrinde birden çok kişinin aynı eserin sahibi olması durumu toplu mülkiyet rejimine benzetilmiştir. Bu kapsamda doktrinde, meydana getirilen eser eğer ayrılmaz bir bütün teşkil ediyorsa eserin sahipleri iştirak halinde mülkiyete (elbirliği mülkiyetine) kıyasen “iştirak halinde eser sahibi”, ancak eserin kısımlara ayrılması mümkünse, müşterek mülkiyete (paylı mülkiyete) kıyasen eser sahipleri “müşterek eser sahibi” olarak nitelendirilmiştir.²

- 1 Mustafa Reşit Belgesay, *Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Şerhi*, M. Sıralar Matbaası, 1955, s. 37.
- 2 Şafak N. Erel, *Türk Fikir ve Sanat Hukuku*, 3. Bası, Ankara: Yetkin Yayınları, 2009, s. 89; Halil Arslanlı, *Fikri Hukuk Dersleri*, Sulhi Garan Matbaası, 1954, s. 67 vd. – 72 vd.; Hamide Topçuoğlu, *Fikri Haklar Ders Notları*, Ankara 1964, s. 63 – 64; İlhan Öztrak, *Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Haklar*, 2. Baskı, Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1977, s. 43 – 46; Yavuz Kaplan, *İnternet Ortamında Fikri Hakların Korunmasına Uygulanacak Hukuk*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2004, s. 99; Yalçın Tosun, *Sinema Eserleri ve Eser Sahibinin Hakları*, İstanbul: Oniki Levha, 2013, s. 308 – 309; Filiz Ceritoğlu, *Türk Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku Açısından Mimari Eserler ve İlgili Yargı Kararları*, İstanbul: Öngören Hukuk Yayınları, 2007, s. 45.

A - Müşterek Eser Sahipliği

FSEK m. 9/1'e göre "*Birden fazla kimselerin vücuda getirdikleri eserin kısımlara ayrılması mümkünse, bunlardan her biri vücuda getirdiği kısmın sahibi sayılır.*" Kanun metninden de görüldüğü üzere, Kanunda müşterek eser sahipliğinin tanımı yapılmamıştır.

Doktrinde müşterek eser sahipliğine ilişkin olarak çok sayıda tanım yapılmış olup, yazarların tanımlarını bir kül halinde ele alırsak şunu söyleyebiliriz: "Birden fazla kişi tarafından, birbirinden bağımsız olarak meydana getirilen ve her biri başlı başına eser olarak nitelendirilmesi mümkün olan fikir ve sanat ürünleri, kısımlara ayrılabilir, kendi başına varlık gösterebiliyor ve telif haklarına konu olabiliyorsa, hangi kısmın hangi eser sahibine ait olduğu tespit edilebiliyorsa müşterek eser sahipliği" söz konusu olur. Bu durumda eser sahiplerinden her biri, meydana getirdiği kısmın/bölümün sahibi olup bu şekilde meydana getirilen esere "müşterek eser" denir.³ Ayiter de söz konusu tanımı benimsemekte ve müşterek eseri "bağlı eser" olarak ifade etmektedir.⁴

Belgesay, bütün eserin müşterek olmadığını, bağımsız eserin sahibinin diğerlerine tabi olmadan haklarını kullanabileceğini belirtmektedir.⁵

Ancak müşterek eserde her ne kadar birden fazla eser söz konusu olsa da, müşterek eserden söz edebilmek için bağımsız eser sahiplerinin söz konusu eserleri bir araya getirerek tek bir eser meydana getirme yönünde ortak bir iradelerinin olması gerekmektedir. İşbu nedenle böyle bir irade söz konusu değilse, müşterek eser, müşterek eser sahipliği ve dolayısıyla da birlikte eser sahipliği söz konusu olamaz.

İsviçre ve Alman doktrininde müşterek esere "bağlı eser", Fransız hukukunda

-
- 3 Sami Karahan, Cahit Suluk, Tahir Saraç, Temel Nal, *Fikri Mülkiyet Hukukunun Esasları*, 1. baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2012, s. 75; Arslanlı, a.g.e., s. 72; İlhami Güneş, *Son Yasal Düzenlemelerle Uygulamada Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2008, s. 89; Mustafa Ateş, *Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Hakların Kapsamı ve Sınırlandırılması*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2003, s. 81; Erel, a.g.e., s. 93; K. Emre Gökyayla, *Telif Hakkı ve Telif Hakkının Devri Sözleşmesi*, En Son Değişiklikleri ile 2. Baskı, Ankara: Yetkin Yayınları, 2001, s. 209; Öztrak, a.g.e., s. 43; Belgesay, a.g.e., s. 38; Duygun Yarsuvat, *Türk Hukukunda Eser Sahibi ve Hakları*, Geliştirilmiş 2. Baskı, Siyasal Bilimler Fakültesi Yayın No:16, İstanbul: Güray Matbacılık, 1984, s. 84; Ernst E. Hirsch, *Hukuki Bakımdan Fikri Say, Fikri Haklar (Telif Hukuku)*, İstanbul Üniversitesi Yayın No: 189, Hukuk Fakültesi No:40, Doktora İhtisas Kurları Serisi No:5, İstanbul: İktisadi Yürüyüş Matbaası ve Neşriyat Yurdu, 1943, C. II, s. 84; Ernst E. Hirsch, *Memleketimizde Meri Olan Telif Hakkı Kanununun Tahlili*, çev. Orhan Münir Çağıl, İstanbul: Ayrı Bası, 1940, s. 82; Engin Erdil, İçtihatlı ve Gerekçeli Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Şerhi, Güncelleştirilmiş, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş Üçüncü Bası, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2009, C. I, s. 362; Cahit Suluk ve Ali Orhan, *Uygulamalı Fikri Mülkiyet Hukuku*, C. II, Genel Esaslar Fikir ve Sanat Eserleri, İstanbul: Arkan, 2005, s. 285; Tosun, a.g.e., s. 308; Ceritoğlu, a.g.e., s. 45.
 - 4 Nuşin Ayiter, *Hukukta Fikir ve San'at Ürünleri*, Ankara: Sevinç Matbaası, 1981, s. 98.
 - 5 Belgesay, a.g.e., s. 38.

ise “ortak eser” denilmektedir. Bunun anlamı, bağımsız eserlerin hüviyetini bozmadan birbirlerine bağlanmış olmasıdır.⁶ Biz bu çalışmamızda “müşterek eser sahipliği” terimini kullanmayı daha isabetli görüyoruz.

Tekinalp’e göre, FSEK’te yer alan düzenlemede eser sahiplerinin eseri “birlikte vücuda getirmeleri” şeklinde bir ifade yer alsaydı da, bu kullanım tarzı doğru değildir. Nitekim yazara göre müşterek eser birlikte vücuda getirilmez, her eser sahibi kendi kısmını diğer eser sahibinden ayrı ve bağımsız olarak meydana getirir ve eser aynı çatı altında ortaya çıkar.⁷

Biz de Tekinalp ile aynı görüşü paylaşmaktayız. Keza, gerek yukarıda yer alan tanım, gerekse aşağıda müşterek eser sahipliğinin özellikleri kısmında dile getirilen ifadeler nazara alındığında; müşterek eserin, daha önceden meydana getirilmiş bağımsız eserlerin, eser sahiplerinin müşterek eser yaratma iradesi çerçevesinde bir araya getirilmesi ile oluştuğu görülmektedir. Bu durumda eser sahipleri müşterek eseri oluşturmak için birlikte mesai harcamadığından müşterek eser birlikte meydana getirilmemektedir.

Nal ve Suluk’a göre eser sahibi, kullanım amacını da belirtmek sureti ile mali haklarını başka bir eser sahibine devretmişse veya lisans vermişse, devir/lisans alanın, anlaşma çerçevesinde bu eseri, kendi eseri ile birleştirmesi halinde ortak eser sahipliği oluşmaz. Bu şekilde ortaya çıkan eserin sahibi, birleştirmeyi gerçekleştiren devralandır. Örneğin başkasına ait şiirin mâli haklarını ya da ruhsatını (lisansını) alarak onu besteleyen kişi, ortaya çıkan müzik eserinin sahibidir.⁸

Ancak biz bu görüşe katılmıyoruz. Keza eser sahibi açıkça kullanım amacını belirterek (kuvvetle muhtemel bunu devir sözleşmesine yazarak) eserin mâli haklarını devretmekte – lisans vermektedir. Bu durumda asıl eser sahibinin manevi hakları hali hazırda devam etmektedir. Adın belirtilmesi manevi haklardan biri olup, bu, eserin sadece birleştirme işlemi yapan kişiye ait olduğunu kabul etmek ve eserin üzerinde onun ismine yer vermek, diğer eser sahibinin manevi haklarının ihlâli anlamına gelecektir.

Kaldı ki söz konusu örnekte musiki eseri niteliğinde olan bir besteden ve edebi eser niteliğinde olan bir şiirden, yani ayrı ayrı eserlerden bahsedilmekte olup, bunlar bir bütün halinde, yani aslında müşterek eser şeklinde kamuya sunulmaktadır. Bu tür eserler Yargıtay tarafından müşterek eser olarak kabul edilmektedir.⁹

6 Ünal Tekinalp, *Fikri Mülkiyet Hukuku*, Güncelleştirilmiş ve Genişletilmiş 5. bası, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2012, s. 150.

7 Tekinalp, a.g.e., s. 150.

8 Nal/Suluk, a.g.e., s. 76.

9 Yargıtay 4. HD’nin 29.3.1988 tarihli 1987/9793 E. 1988/3227 K. sayılı kararı, Kazancı Elektronik Hukuk Yayıncılığı, <http://www.kazanci.com/cgi-bin/highlt/ibb/highlight.cgi?file=ibb/files/4hd-1987-9793.htm&query=beste#fm>, (27.10.2013).

Kanımcı Nal ve Suluk burada, işlenme eser ya da işlemenin bir türü olan derleme eseri kastetmekte ve bu eserin müşterek eser olmayacağını ileri sürmektedir. Aşağıda daha detaylı bir şekilde açıklandığı üzere, işlenme eser, birlikte eser türlerinden birine girmediğinden, işlenme eserin müşterek ya da iştirak halinde eser olduğunu söylemek mümkün değildir.

B - İştirak Halinde Eser Sahipliği

FSEK m. 10'da "iştirak halinde eser sahipliği" konusunda herhangi bir tanım yapılmamakla birlikte, kanunda "*Birden fazla kimsenin iştirakiyle vücuda getirilen eser ayrılmaz bir bütün teşkil ediyorsa, eserin sahibi, onu vücuda getirenlerin birliğidir.*" şeklinde açıklamaya yer verilmektedir.

Doktrinde iştirak halinde eser sahipliği hakkında çok sayıda tanım yapılmış olup, yazarların tanımlarını bir kül halinde ele alırsak şunu söyleyebiliriz: Birden çok kişi tarafından; her birinin yaratıcılığını katarak ve ortak bir eser meydana getirme hususunda müşterek bir iradeyle bir araya getirilen eser, ayrılmaz bir bütün teşkil ediyorsa; eser sahiplerinin eserin hangi kısmı üzerinde hak sahibi olduğu anlaşılamiyorsa; eser, sahibi tarafından diğer eserlerden ayrı olarak tasarrufa konu olamiyorsa, iştirak halinde meydana getirilen eserden söz edilir. Böyle bir birliğin sahibi de, onu meydana getirenlerin birliğidir.¹⁰

İştirak halinde eser sahipliğinde, eser, müşterek eser sahipliğinden farklı olarak, eserleri bir araya getirme yönündeki sözleşmenin yapılması ile değil, eserin meydana getirilmesi ile oluşur. FSEK m. 10/II gereği iştirak halinde eserde eser sahibi, onu meydana getirenlerin birliği olan adi şirkettir.¹¹

Ancak Barlas, birliğin adi ortaklık hükümlerine tabi olması, tüzel kişiliğinin bulunmaması ve eser üzerindeki hak sahipliğinin tüm eser sahiplerine ait olması nedeni ile FSEK m. 10'da yer alan düzenlemeye birlik denilmesinin yerinde olmadığını ileri sürmektedir.¹²

10 Gökyayla, a.g.e., s. 203 – 204; Güneş, a.g.e., s. 91; Atiyer, a.g.e., s. 100; Arslanlı, a.g.e., s. 67 – 68; Öztrak, a.g.e., s. 45; Ateş, a.g.e., s. 82; Tekinalp, a.g.e., s. 152; Hirsch, Fikri Say II, s. 87; Belgesay, a.g.e., s. 39; Yarsuvat, a.g.e., s. 85; Erel, a.g.e., s. 89 – 90; Nal/Suluk, a.g.e., s. 76; Hirsch, Telif Hakkı Kanununun Tahlili, s. 83; Ernst E. Hirsch, *Fikri ve Sınai Haklar*, 3. Kitap Türkiye'de Fikri Haklar, Ankara: Ankara AR Basımevi, 1948, s. 171; UNESCO, *Fikri Hakların ABC'si*, çev. Deniz Ilgaz – Gürsel Üstün, İstanbul: Engin Yayıncılık, 1994, s. 79; Erdil, a.g.e., s. 374; Suluk/Orhan, a.g.e., s. 286; Tosun, a.g.e., s. 309; Ceritoğlu, a.g.e., s. 45; Akın Beşiroğlu, *Düşünce Ürünleri Üzerinde Haklar: Fikri Hukuk-Sınai Haklar*, İstanbul: Beta, 2004, s. 166; Cem Baygın, "Fikri Hukukta Yaratıcı Eser Sahibi ve Eser Üzerindeki Mali Hakları Kullanmaya Kanunen Yetkili Sayılan Kişiler", Prof. Dr. Ömer Teoman'a 55. Yaş Günü Armağanı, C. I, İstanbul: Beta, 2002, s. 161; Arslan Kaya, "Reklamın Fikri Mülkiyet Hukuku İçindeki Yeri", Prof. Dr. Ömer Teoman'a 55. Yaş Günü Armağanı, C. I, İstanbul: Beta, 2002, s. 473.

11 Nal/Suluk, a.g.e., s. 76.

12 Nami Barlas, *Adi Ortaklık Temeline Dayalı Sözleşme İlişkileri*, İstanbul: Beta, 1998, s. 85.

İştirak halinde eser sahipliğine örnek verecek olursak: İki diyalog yazarının bilgisayar başına geçerek karşılıklı olarak yazdıkları, konuşarak diyalogu düzelttikleri ve birlikte meydana getirdikleri eserde, diyalog yazarları eser türlerinden edebi ve ilmi eserler içerisinde iştirak halinde eser sahibi olurlar.

Aynı şekilde birden çok kişi tarafından yapılan mimari projeler, heykeller, musiki eserler, tablolar bunlara örnek olarak gösterilebilir.¹³

FSEK m. 10’da kaleme alınan birlikte eser sahipliği türünü Arslanlı, Öztrak, Erel, Yarsuvat, Karahan/Suluk/Saraç/Nal, Ateş, Gökyayla, Kaplan “iştirak halinde eser sahipliği”; Ayiter ve Beşiroğlu “ortak eser sahipliği”; Tekinalp “eser sahipleri arasında birlik”; Güneş “elbirliği ile eser sahipliği”; Hirsch “müşterek müellif”; UNESCO “ortak eser” ya da “işbirliği ürünü”; Belgesay genel olarak FSEK m. 9 ve 10 için “müşterek eser sahipleri” terimini kullanmayı tercih etmektedir. Yargıtay ise, 22.10.1992 tarihli bir kararında, bu maddede yer alan düzenlemeyi “ortak eser” olarak açıklamayı uygun bulmuştur.¹⁴ Biz bu çalışmamızda “iştirak halinde eser sahipliği” terimini kullanmayı tercih ediyoruz.

İkinci Bölüm

I - Müşterek Eser Sahipliğinin Özellikleri

FSEK m. 9 kapsamında düzenlenen müşterek eser sahipliğinden söz edebilmek için eserin bir takım özellikleri ihtiva etmesi gerekmektedir. Gerek Kanunda, gerekse doktrinde yer alan tanım ve açıklamalardan anlaşıldığı üzere, genel anlamda müşterek eser birden çok kısımdan oluşur; birden çok kişi tarafından meydana getirilir; her kısım bağımsız bir eser niteliğini taşır; her bir kısım önceden yaratılmıştır; eseri yaratan eser sahibi olmalıdır; her kısım, yaratıcısı olan eser sahibinin hususiyetini taşımalıdır; eser sahiplerinin müşterek bir eser oluşturma konusunda ortak iradelerinin olması gerekir.

Genel olarak müşterek eser sahipliğinden bahsedebilmek için müşterek eserin bu özellikleri taşıması gerekse de, bu başlık altında özellikleri biraz daha detaylı incelemekte fayda vardır.

1. Eserin Birden Fazla Kısımdan Oluşması ve Her Kısımın Bağımsız Eser Niteliğini Taşması: Kanunda ortak bir çalışma ile ortak eserin meydana getirilmesi dile getirilse de müşterek eserden söz edilebilmesi için eserin birden çok kısımdan oluşması, her kısmın birbirinden ayrılabilmesi, her bir kısmın bağımsız bir varlığa, kendi başına eser niteliğine ve tek başına değerlendirme-

13 Ateş, a.g.e., s. 83.

14 Yargıtay 4. HD’nin 22.10.1992 tarihli 1991/5141 E. – 1992/11254 K. sayılı kararı, Kazancı Elektronik Hukuk Yayıncılığı, <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/4hd-1991-5141.htm> (27.10.2013).

ye elverişli olması, FSEK’te sayılan dört eser türünden birine girmesi gerekir. Müşterek eserin ayrılma unsurunda ön plana çıkan, ayrılma sonrasında eserlerin değerlerinin azalıp azalmaması değil, ayrılmanın mümkün olup olmaması yani her bağımsız kısmın onu diğer kısımların tamamlamasına ihtiyaç duymadan kullanılabilir olmasıdır.¹⁵

Müşterek eseri meydana getiren eserler, FSEK’te sayılan dört eser gurubundan her birini ayrı ayrı oluşturabileceği gibi aynı eser türü içerisinde yer alan eserler de olabilir.

2. Eserin Her Bir Kısmının Önceden Yaratılması: Eser sahiplerinin, müşterek eseri meydana getirecek eser bölümlerinin, en geç müşterek eser olan asıl eser halinde birleştirecekleri ana kadar eser niteliğini kazanmış bulunması gerekmektedir.¹⁶

3. Eserin Birden Fazla Kişi Tarafından Meydana Getirilmesi: Müşterek eseri oluşturan bağımsız kısımların birden çok kişi tarafından meydana getirilmiş olması gerekmektedir.¹⁷ Kaldı ki birlikte eser sahipliği özü itibari ile birden fazla kişinin fikri çabasını gerektirdiğinden, bu özellik olmazsa olmazlardandır.

4. Eseri Yaratanın Eser Sahibi Olması: Müşterek eser sahipliğinde, bir araya getirilecek eserler önceden yaratılmış ve yaratıcılarının eser sahibi statüsünü kazanmış olmaları gerekir.¹⁸

Aslında her ne kadar bu özellik ayrı bir başlık altında incelense de müşterek eseri meydana getiren her bir bağımsız bölümün, müşterek eserin meydana getirilmesinden önce tamamlanmış bir eser olmasının en doğal sonucu, bu eserlerin sahiplerinin de müşterek eser sahipliğinden önce tek başlarına eser sahibi statüsüne haiz olmasıdır.

15 Tekinalp, a.g.e., s.151; Erel, a.g.e., s. 93 – 94; Arslanlı, a.g.e., s. 72; Ateş, a.g.e., s. 82; Ayiter, a.g.e., s. 98 – 99; Gökyayla, a.g.e., s. 209; Nal/Suluk, a.g.e., s. 75 – 76; Öztrak, a.g.e., s. 43 – 45; Ateş, a.g.e., s. 90; Yarsuvat, a.g.e., s. 84; Hirsch, Telif Hakkı Kanununun Tahlili, s. 82 – 83; Hirsch, Fikri Say II, s. 84; Belgesay, a.g.e., s. 38; Erdil, a.g.e., s. 362 – 363; Suluk/Orhan, a.g.e., s. 285; Ceritoğlu, a.g.e., s. 48; Beşiroğlu, a.g.e., s. 165.

16 Erel, a.g.e., s. 93 – 94; Arslanlı, a.g.e., s. 72; Gökyayla, a.g.e., s. 209; Nal/Suluk, a.g.e., s. 75; Belgesay, a.g.e., s. 39; Hirsch, Telif Hakkı Kanununun Tahlili, s. 82; Yarsuvat, a.g.e., s. 84 – 85; Ateş, a.g.e., s. 81; Öztrak, a.g.e., s. 43; Tekinalp, a.g.e., s. 150; UNESCO, a.g.e., s. 80; Suluk/Orhan, a.g.e., s. 285; Kaplan, a.g.e., s. 101; Beşiroğlu, a.g.e., s. 165.

17 Erel, a.g.e., s. 93; Ayiter, a.g.e., s. 98; Arslanlı, a.g.e., s. 72; Gökyayla, a.g.e., s. 208; Nal/Suluk, a.g.e., s. 75; Belgesay, a.g.e., s. 38; Hirsch, Telif Hakkı Kanununun Tahlili, s. 82; Yarsuvat, a.g.e., s. 84; Ateş, a.g.e., s. 81; Güneş, a.g.e., s. 89; Öztrak, a.g.e., s. 43; Tekinalp, a.g.e., s. 150; UNESCO, a.g.e., s. 79 – 80; Hirsch, Fikri Say II, s. 84; Erdil, a.g.e., s. 362; Suluk/Orhan, a.g.e., s. 285; Beşiroğlu, a.g.e., s. 165.

18 Erel, a.g.e., s. 94; Ayiter, a.g.e., s. 98; Arslanlı, a.g.e., s. 72; Nal/Suluk, a.g.e., s. 75; Gökyayla, a.g.e., s. 209; Belgesay, a.g.e., s. 38; Hirsch, Telif Hakkı Kanununun Tahlili, s. 82; Yarsuvat, a.g.e., s. 85; Ateş, a.g.e., s. 81; Güneş, a.g.e., s. 89; Öztrak, a.g.e., s. 43; Tekinalp, a.g.e., s. 150; UNESCO, a.g.e., s. 79 – 80; Suluk/Orhan, a.g.e., s. 285.

Bu durumda müşterek eser sahiplerinden her biri hem müşterek eser sahibi, hem de kendi bağımsız eserleri yönünden tek başlarına bağımsız eser sahibi statüsünü kazanmaktadır.

5. Eserin Her Kısmının Yaratıcısı Olan Eser Sahibinin Hususiyetini Taşıması: Müşterek eser sahipliğinde, eserin her kısmı, sahibinin hususiyetini taşımalıdır. Bu çerçevede hususiyet her kısma ayrı ayrı izafe edilebiliyorsa, birlikte vücuda getirilen eser üzerinde müşterek eser sahipliği söz konusu olur.¹⁹

Müşterek eser sahipliğini iştirak halinde eser sahipliğinden ayıran en önemli özelliklerden biri de bu olup her bağımsız kısmın sahibinin hususiyetini taşıması ve bu hususiyetin sahibine isnat edilerek ayırt edilebilmesi gereklidir. Yani müşterek eser, tarafsız bir şekilde değerlendirildiğinde, hangi kısmın hangi eser sahibine ait olduğu, eser sahibinin hususiyeti ile tespit edilebilmelidir.

6. Eser Sahiplerinin Müşterek Bir Eser Oluşturma Konusunda Ortak İradelerinin Olması: Müşterek eser sahipliğini ortaya çıkaran en önemli unsurlardan biri de, eser sahiplerinin müşterek eser oluşturma yönündeki ortak iradeleridir.

Müşterek eserde, yukarıda da değinildiği üzere, eser sahiplerinin iradesi, ortak eseri illa bir arada – ortak bir çalışma ile meydana getirme şeklinde değildir. Nitekim asıl olan ve kanunun aradığı, zaten ortaya konmuş bağımsız eser bölümlerinin, bir anlaşma neticesinde, tekrar ayrılabilir nitelikte bir araya getirilmesidir.²⁰

7. Eser Sahiplerinin Sözleşmeyi İstedikleri Zaman Sona Erdirebilmesi: Müşterek eser sahipleri ortaklığı istedikleri zaman sonlandırıp eserlerini bağımsız olarak değerlendirebilirler.²¹ Yani müşterek eser onu meydana getiren diğer eserlerin ayrılmasıyla ortadan kaldırılabilir.²²

Ancak eser sahiplerinden birinin, eserini müşterek eserden bağımsız olarak değerlendirme isteğinin, diğer eser sahipleri tarafından kabul görmemesi halinde ortaklık bozulmaz.²³ Nitekim müşterek eseri meydana getiren eserler aslen bağımsız nitelikte olduklarından her zaman müşterek eserden ayrı bir şekilde tasarrufa konu olabilir ve bu durum ortaklığın bozulmasına neden olmaz.

Müşterek eser oluşturma yönündeki sözleşmenin sona erdirilmesi, yani sözleşmenin feshi ve sözleşmeden dönme açısından 6098 sayılı TBK'nın genel hükümleri ve adi ortaklık hükümleri uygulanır.²⁴

19 Ayiter, a.g.e., s. 98; Arslanlı, a.g.e., s.72; Yarsuvat, a.g.e., s. 85; Güneş, a.g.e., s. 89 – 90; Öztürk, a.g.e., s. 44; UNESCO, a.g.e., s. 80.

20 Erel, a.g.e., s. 93 – 94; Arslanlı, a.g.e., s. 72; Ayiter, a.g.e., s. 98; Gökyayla, a.g.e., s. 209; Nal/Suluk, a.g.e., s. 76; Belgesay, a.g.e., s. 38; Hirsch, Fikri Say II, s. 85; Suluk/Orhan, a.g.e., s. 285.

21 Tekinalp, a.g.e., s. 150; Hirsch, Fikri Say II, s. 84; Suluk/Orhan, a.g.e., s. 285; Kaplan, a.g.e., s. 101.

22 Ateş, a.g.e., s. 82; Suluk/Orhan, a.g.e., s. 285.

23 Tekinalp, a.g.e., s. 150 - 151; Kaplan, a.g.e., s. 101.

24 Suluk/Orhan, a.g.e., s. 285; Kaplan, a.g.e., s. 101.

8. Eser ve Eser Sahibi Sayısı Kadar Eser Sahibi Hakkı Olması: Müşterek eserde, eser birlikte vücuda getirilmediği ve müşterek eseri meydana getiren her bağımsız eser daha önce meydana getirildiği için, müşterek eseri meydana getiren eser ve eser sahibi sayısı kadar eser sahibi hakkı vardır.²⁵

Bunun aksi yönde bir mantık yürütürsek, müşterek eser onu meydana getiren unsurların ayrılmasıyla ortadan kaldırılabılır bir nitelikte olduğundan, yani müşterek eser onu oluşturan eserin kısımlarına ayrıldığından, ayrılan kısımlar kendi başlarına bağımsız bir eser niteliği kazanırlar.²⁶ Bu çerçevede müşterek eserin her bir kısmı ayrı bir eser niteliği, her bir ayrı eser de kendi başına ayrı bir eser sahibi hakkı barındırdığından, müşterek eserde eser ve eser sahibi sayısı kadar eser sahibi hakkı vardır.

9. Koruma Sürelerinin Her Bir Eser Açısından Ayrı Ayrı Başlaması: Müşterek eser sahipliğinde, tek başlarına değerlendirilmeye elverişli eserler, sahiplerinin rızaları ile bir araya getirilmiş olduklarından, koruma süreleri her kısım için ayrı ayrı işler.

Bağımsız kısımlar ilk defa müşterek eser kapsamında alenileşmiş veya yayımlanmış olmak kaydıyla, her kısım müşterek eserin aleniyet veya yayımından itibaren sahibinin hayatı boyunca ve ölümünden sonra da 70 yıl süreyle korunur.²⁷ Bu çerçevede ölen müşterek eser sahibinin mirasçıları ölenin meydana getirdiği eser üzerinde haklarını kullanırlar.²⁸

10. Müşterek Eserin Birlikte Yönetilmesi: Müşterek eser sahibi hakları, ortak bir eser üzerinde yani aynı çatı altında toplandıkları için müşterek eser açısından birlikte yönetilir, yani birlikte değerlendirilir. Bu hakların kullanılmasına ilişkin kararların oybirliği ile alınması gerekir.²⁹

Eser sahiplerinden biri veya birkaçının tasarrufa izin vermemesi halinde FSEK m. 9/II gereği mahkemeden izin alma yoluna gidilir. Mahkeme tarafında verilen izin, rıza göstermeyen eser sahibinin izni yerine geçer.³⁰

11. Mali Hakların Kullanımında Müşterek Eserin Bir Bütün Halinde Nazara Alınması: Müşterek eser üzerindeki mali haklar kullanılırken, eser bir bütün

25 Tekinalp, a.g.e., s. 150.

26 Erdil, a.g.e., s. 362 – 363.

27 Erel, a.g.e., s. 111; Ayiter, a.g.e., s. 153.

28 Belgesay, a.g.e., s. 120.

29 Erel, a.g.e., s. 94; Ayiter, a.g.e., s. 99; Arslanlı, a.g.e., s. 73; Gökyayla, a.g.e., s. 209; Ateş, a.g.e., s. 82; Öztrak, a.g.e., s. 44; Tekinalp, a.g.e., s. 150; Erdil, a.g.e., s. 363; Suluk/Orhan, a.g.e., s. 285; Beşiroğlu, a.g.e., s. 166.

30 Ayiter, a.g.e., s. 99; Arslanlı, a.g.e., s. 73; Gökyayla, a.g.e., s. 209 – 210; Yarsuvat, a.g.e., s. 85; Ateş, a.g.e., s. 82; Güneş, a.g.e., s. 89; Öztrak, a.g.e., s. 45; Hirsch, Fikri Say II, s. 84; Erdil, a.g.e., s. 363; Suluk/Orhan, a.g.e., s. 285 – 286.

olarak dikkate alınır.³¹ Yani her ne kadar müşterek eseri meydana getiren eserler bağımsız bir şekilde tasarrufa konu olsalar da bu durum eser sahiplerinin müşterek eser üzerindeki mali hakları tek başlarına tasarruf konusu yapabilecekleri sonucunu vermemektedir.

12. Eser Sahiplerinin Kendi Eseri İle Müşterek Eser Üzerinde Ayrı Ayrı Hak Sahibi Olması: Müşterek eserde her kısmın sahibi hem kendi bağımsız kısmı üzerinde hem de eserin bütünü üzerinde mali ve manevi haklara sahiptir. Yani esere yapılan saldırı ve ihlalleri her bir eser sahibi tek başına dava açarak savuşturabilir.³²

Bir kısım yazara göre FSEK m. 9/I gereği, müşterek eser sahipliğinde, herkes kendi vücuda getirdiği kısmın sahibi sayılır, dolayısıyla herkes kendi vücuda getirmiş olduğu kısım üzerinde, FSEK tarafından eser sahiplerine tanınmış olan manevi ve mali haklara bizzat sahip olur. Bu nedenle müşterek eser sahipliğinde eserin tamamı üzerindeki haklar, eser sahiplerinin tümüne ait olur.³³

Müşterek eserlerde asıl ön planda olan nokta, müşterek eseri oluşturan kısımların kendi başlarına telif hakkına konu olabilme ve iktisaden de değerlendirilebilme imkanının bulunmasıdır. Bu imkanın bir fiil kullanılmış olması ya da olmaması, bağımsız kısımların eserin bütününe olan katkılarının nitelik ve yoğunluğunun aynı veya farklı olması yahut bazı kısımların ayrıldıktan sonra eserin bütününe değer kaybedip kaybetmemesi önem taşımaz. Nitekim eser sahiplerinin meydana gelen eserdeki payı eşit olabilir veya eser sahiplerinden birinin esere katkısı ikinci derecede de kalabilir.³⁴

Müşterek eserde, dahil edilen kısım üzerinde daha önce borçlandırıcı veya tasarrufi işlemler yapılmış da olabilir. Bu durum söz konusu eserin birliğe dahil edilmesine engel teşkil etmez. Ancak bağımsız eser üzerindeki mali haklar devredilmiş ve aradaki devir sözleşmesine istinaden mali haklar başkası tarafından kullanılıyorsa, Gökyayla'ya göre böyle bir eserin birliğe dahil edilmemesi gerekir. Aksi durumda, müşterek eser üzerinde yapılan tasarruf işlemi ile asıl eser üzerindeki tasarruf işlemi birbiri ile çatışabilir.³⁵

Kanımcı Gökyayla'nın görüşü hakkaniyet çerçevesinde ve özellikle müşterek eser sahipliği hakkının korunması açısından yerindedir. Ancak mevcut yasal düzenlemede buna engel olacak bir madde ya da herhangi bir yaptırım söz konusu olmadığından bu fikrin çok işler bir yanı olduğunu söylemek mümkün değildir.

31 Erel, a.g.e., s. 94; Ayiter, a.g.e., s. 99; Belgesay, a.g.e., s. 38; Yarsuvat, a.g.e., s. 85; Ateş, a.g.e., s. 82; Öztrak, a.g.e., s. 44; Tekinalp, a.g.e., s. 151; Suluk/Orhan, a.g.e., s. 285; Ceritoğlu, a.g.e., s. 48.

32 Erel, a.g.e., s. 93 – 94; Ayiter, a.g.e., s. 99; Belgesay, a.g.e., s. 38; Ateş, a.g.e., s. 82; Güneş, a.g.e., s. 89 – 90; Tekinalp, a.g.e., s. 151; Suluk/Orhan, a.g.e., s. 285; Ceritoğlu, a.g.e., s. 48.

33 Öztrak, a.g.e., s.44; Erdil, a.g.e., s. 363.

34 Erel, a.g.e., s. 93 – 94; Ayiter, a.g.e., s. 98 – 99.

35 Gökyayla, a.g.e., s. 209.

13. Teferruata İlişkin Yardımların Yardımda Bulunanı Eser Sahibi Yapmaması: Eser üzerinde hak sahibi olmakla, eserin yaratılışı sırasında yardımda bulunarak katkıda bulunmak birbirinden farklıdır. Bu kapsamda müşterek eserin oluşması sırasında teferruata ilişkin yardımda bulunanın bu yardımı, bu kişiyi müşterek eser sahibi haline getirmez.³⁶

14. Eser Sahiplerinden Birinin Ölümü Halinde Mirasçıların Birliğe Dahil Olması ve Mirasçıların Müşterek Eseri Oluşturan Bağımsız Eser Üzerinde Müşterek Eser Haricinde de (Murisin Sahip Olduğu Hak Çerçevesinde) Hak Sahibi Olması: FSEK m. 64'te birlikte meydana getirilen eserde, eser sahiplerinin ölmesi halinde mirasçılarının durumu kaleme alınmıştır. Ancak maddede birlikte meydana getirilen eser derken, birlikte eser sahipliğinin diğer türü olan iştirak halinde meydana getirilen eserden bahsedilmekte olup, bu maddenin müşterek eser sahipliğine uygulanma olanağı yoktur.

Müşterek eser sahipliğinde ölenin mirasçıları, ölene ait kısmın bağımsız bir eser olma niteliğinde olması nedeniyle, sadece murisin hazırladığı parça üzerinde hak sahibi olur ve bu hakları diğer eser sahipleri ile birlikte kullanırlar. Bu çerçevede mirasa ilişkin olarak tek eser sahipliğine ilişkin hükümler uygulanır.³⁷ Yani müşterek eser sahiplerinin, FSEK m. 64 gereği, mirasçıları birlikten çıkarma yetkisi yoktur.

Bu çerçevede müşterek eserde ölen eser sahibinin mirasçıları müşterek eserde, eseri oluşturan ve ölene ait kısım üzerinde ayrı bir hak sahibi olurlar. Bunun yanında müşterek eseri oluşturan, aslında ayrı bir şekilde tasarrufa konu olan ve müşterek esere birleştirilmeden bağımsız olarak kullanılan eser üzerinde de hak sahibi olurlar. Bu kapsamda nasıl ki müşterek eser sahibi kendi bağımsız eseri ve müşterek eser üzerinde hak sahibi oluyor ise murisleri de aynı şekilde hak sahibi olurlar.

15. Müşterek Mülkiyete (Paylı Mülkiyete) İlişkin Hükümlere Benzemesi: Müşterek eser sahipliği müşterek mülkiyete benzer şekilde düzenlenmiştir.³⁸ Buna karşılık müşterek eserin tamamı üzerindeki haklar eser sahiplerinin tümüne aittir. Bu hakların kullanılmasına yönelik kararlar eser sahiplerinin tümünün iştiraki ile alınabilir. FSEK m. 9/II'ye göre eserin değiştirilmesi ya da yayımlanması

36 Güneş, a.g.e., s. 90.

37 Hirsch, Fikri Say II, s. 208; Hirsch, Fikri Haklar, s. 213; Erel, a.g.e., s. 291; Ayiter, a.g.e., s. 203; Arslanlı, a.g.e., s. 169; Nal/Suluk, a.g.e., s. 119; Belgesay, a.g.e., s. 120; Tekinalp, a.g.e., s. 226.

38 Müşterek mülkiyete ilişkin daha detaylı bilgi için Bkz.: Jale G. Akipek ve Turgut Akıntürk, Eşya Hukuku, İstanbul: Beta, 2009; Aydın Aybay ve Hüseyin Hatemi, Eşya Hukuku, İstanbul: Vedat, 2009; Turgut Akıntürk, Medeni Hukuk : Başlangıç Hükümleri, Şahsın Hukuku, Aile Hukuku, Miras Hukuku, Eşya Hukuku, Ankara: Savaş, 1988; Mustafa Reşit Karahasan, Türk Eşya Hukuku, İstanbul: Beta, 1991; M. Kemal Oğuzman, Eşya Hukuku, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Fakültesi, 1975; Şeref Ertaş, Eşya Hukuku, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2008 vd.

bakımından eser sahiplerinin bütününe iştiraki gerekir.³⁹

Müşterek eser sahipliğinde, paylı mülkiyetten daha gevşek bir ilişki bulunmaktadır. Mesela müşterek eser sahiplerinden biri, bağımsız eserini müşterek eserden bağımsız bir şekilde yayınlamak istiyorsa, diğer müşterek eser sahipleri, bu eser sahibinin söz konusu eserini müşterek eser şeklinde yayınlanmasına zorlayamaz.⁴⁰

II – İştirak Halinde Eser Sahipliğinin Özellikleri

FSEK m. 10 kapsamında düzenlenen iştirak halinde eser sahipliğinden söz edebilmek için eserin bir takım özellikleri ihtiva etmesi gerekmektedir. Gerek kanunda, gerekse doktrinde yer alan açıklama ve tanımlardan anlaşıldığı üzere, genel anlamda iştirak halinde eser birden çok kişi tarafından meydana getirilir; eser sahipleri yaratıcılığını katarak ve ortak bir eser meydana getirme hususunda müşterek bir iradeyle hareket eder; eseri meydana getiren her kısım ayrılmaz bir bütün teşkil eder; her eser sahibinin eserin hangi kısım üzerinde bağımsız eser sahibi olduğu anlaşmaz; eser sahibinin yaptığı katkılar eserin bütünü içerisinde yer alır; sahibi tarafından eser diğer eserlerden ayrı olarak tasarrufa konu olamaz.

Genel olarak iştirak halinde eser sahipliğinden bahsedebilmek için eserin bu özellikleri taşıması gerekse de bu başlık altında özellikleri biraz daha detaylı incelemekte fayda vardır.

1. Eserin Birden Fazla Kişi Tarafından Meydana Getirilmesi: İştirak halinde eser sahipliğinde de müşterek eser sahipliğinde olduğu gibi, eser, birden fazla kişinin katılımı, yani esere yaratıcı fikri emekleriyle hususiyet kazandıran şahısların eseri birlikte yaratması suretiyle meydana getirilir.⁴¹

2. Eserin Tüm Eser Sahiplerince Ortak Bir İrade İle Birlikte Meydana Getirilmesi: İştirak halinde eser sahipliğinde eser, tüm eser sahiplerince birlikte meydana getirilir. Bu çerçevede birlikte eser, el birliği ile belirlenmiş bir düşünce temelinde birlikte çalışmayı gerektirir.⁴² Bu iştirak, bir fikir veya sanat ürününe

39 Erel, a.g.e., s. 94; Ayiter, a.g.e., s. 99; Arslanlı, a.g.e., s. 73; Gökyayla, a.g.e., s. 209 – 210; Belgesay, a.g.e., s. 38; Yarsuvat, a.g.e., s. 85; Ateş, a.g.e., s. 82; Öztrak, a.g.e., s. 44 – 45; Tekinalp, a.g.e., s. 151; Suluk/Orhan, a.g.e., s. 285.

40 Suluk/Orhan, a.g.e., s. 286.

41 Erel, a.g.e., s. 89; Ayiter, a.g.e., s. 100; Arslanlı, a.g.e., s. 67; Gökyayla, a.g.e., s. 204; Nal/Suluk, a.g.e., s. 76; Belgesay, a.g.e., s. 39; Hirsch, Telif Hakkı Kanununun Tahlili, s. 83; Yarsuvat, a.g.e., s. 85; Ateş, a.g.e., s. 82; Güneş, a.g.e., s. 91; Öztrak, a.g.e., s. 45; Tekinalp, a.g.e., s. 152; UNESCO, a.g.e., s. 79; Hirsch, Fikri Say II, s. 85; Hirsch, Fikri Haklar, s. 171; Suluk/Orhan, a.g.e., s. 286; Tosun, a.g.e., s. 309; Ceritoğlu, a.g.e., s. 46; Beşiroğlu, a.g.e., s. 166; Baygın, agm, s. 160.

42 Erel, a.g.e., 91; Ayiter a.g.e., s. 100; Arslanlı, a.g.e., s. 68; Gökyayla, a.g.e., s. 205; Belgesay, a.g.e., s. 39 – 40; Hirsch, Telif Hakkı Kanununun Tahlili, s. 83; Yarsuvat, a.g.e., s. 85; Ateş, a.g.e., s. 82; Güneş, a.g.e., s. 91; Tekinalp, a.g.e., s. 152; Hirsch, Fikri Say II, s. 85; Hirsch, Fikri Haklar, s. 171; Kaplan, a.g.e., s. 100.

eser niteliğini kazandıran özellikte olmalıdır.⁴³ Bu iradenin, eserin tamamlanmasına kadar her hangi zamanda bulunması, ileri sürülmesi gerekli ve yeterlidir.⁴⁴

İştirak halinde eser sahipliğine konu olan irade ortak bir çalışma yapma yönündeki bir iradedir. Aksine, eseri meydana getirmek için bir irade açıklamasına gerek yoktur. Hatta eseri meydana getiren kişinin eser meydana getirme iradesinin bulunmasına da gerek yoktur.⁴⁵

Henüz bitmemiş bir eserin başkası tarafından tamamlanması eser sahibinin bu yöndeki iradesini açıklamadığı sürece iştirak halinde eser sahipliğini doğurmaz. Mali ve manevi hakları devralan kişilerin veya mirasçılardan eserin tamamlanmasına rıza göstermeleri yeterli değildir. Bu durumda eseri tamamlayan asıl kısım, duruma göre bağımsız bir eser veya bir işleme eser niteliğinde olacaktır. Ancak eser sahibinin bu konuda bir irade açıklaması varsa bu durumda iştirak halinde eser sahipliğinden söz edilebilir.⁴⁶

Birlik, eserin meydana getirilmesi ile kendiliğinden oluşur. Eser sahipleri tarafından birlikte oluşturulmuş bir eser yoksa, sözleşme ile birlik kurulamaz; taraflar, sözleşme ile, birlikte meydana getirilmemiş bir eser üzerinde elbirliği mülkiyetini oluşturamazlar.⁴⁷

Arslanlı, birliğin doğumundan bahsedebilmek için birlikte çalışmanın yanında ortak bir iradenin varlığına ihtiyaç olduğunu, böyle bir iradenin olmaması halinde hususiyette aranan koşulun sağlanamayacağını dile getirmektedir.⁴⁸

Ancak bazı durumlarda bu kuralı katı bir şekilde uygulamak mümkün değildir. Mesela akıl sağlığı yerinde olmayan iki kişi bir tuvalin karşısına geçerek aynı anda bir takım şekiller çizmiş ve görsel açıdan son derece güzel bir görüntü meydana getirmiş olabilir ve bu görüntü güzel sanat eserleri içerisinde korunmaya değer bir eser niteliğine kavuşmuş olabilir. Bu durumda aslında iştirak halinde meydana getirilen bir eser söz konusu olmakta, ancak ortak çalışma iradesi ya da eser yaratma iradesi bir kenara bırakılırsa eser sahiplerinde hiçbir geçerli irade söz konusu değildir.

Fikri bir ürün ortaya koyan kişinin akıl sağlığının yerinde olmaması, bu kişiyi eser sahibi, fikri ürününü de eser yapmak için şart olmayıp, bu kişinin yarattığı fikri ürün FSEK kapsamında eser olarak korunabilmekte; ancak bu kişi sadece mali hakların kullanılması yönünden herhangi bir yetkiye sahip olamamaktadır. Bu durumda yukarıdaki örnekte olduğu gibi akıl sağlığı yerinde olmayan kişile-

43 Öztrak, a.g.e., s. 47.

44 Erel, a.g.e., 91; Gökyayla, a.g.e., s. 206.

45 Gökyayla, a.g.e., s. 206, Erel, a.g.e., s. 91.

46 Erel, a.g.e., s. 91; Gökyayla, a.g.e., s. 206.

47 Tekinalp, a.g.e., s. 152.

48 Arslanlı, a.g.e., s. 68.

rin yarattıkları resim şüphesiz eser olarak kabul edilebilecektir. Bu çerçevede birlikte meydana getirilen eser de iştirak halinde eser olarak değerlendirilebilecektir.

Kanımcı, her ne kadar eser sahiplerinin iştirak halinde eser meydana getirmesi için bu yönde ortak iradeleri aranmakta olsa da, eser yaratma iradesi olmaması durumunda bu kuralı birebir uygulamak mümkün değildir. Aksi durum ciddi hak kayıplarına neden olacaktır. Bu çerçevede FSEK’te getirilen korumanın amacı gereği bu eser iştirak halinde eser olarak kabul edilecek; ancak eser üzerindeki haklar, tayin edilecek kişilerce kullanılabilir.

3. Eseri Yaratanın Eser Sahibi Olması: İştirak halinde meydana getirilen eserin en doğal sonucu eseri yaratanların eser sahibi statüsünü kazanmasıdır. Nitekim birden fazla kişi bir araya gelerek eser yaratmaktadırlar. Ancak burada her eser sahibi yaratılan eserde yarattığı kısmın değil bütün eserin sahibi olmaktadır.

4. Eserin Ayrılmaz Bir Bütün Teşkil Etmesi: İştirak halinde eser sahipliğinin en önemli özelliği, eseri meydana getiren yaratıcı çalışmaların birbiri ile iç içe girmiş, ayrılmaz bir bütün teşkil etmiş durumda olması ve eser sahiplerinin yaptığı katkıların eserin bütünü içerisinde yer alıp eserin niteliği bozulmadan, eser tahrif edilmeden birbirinden ayırt edilemez olmasıdır. Bu nedenledir ki iştirak halinde eserden müşterek esere, oradan da bağımsız esere geçilmesi söz konusu olamaz.⁴⁹

Kanunun kullandığı “*ayrılmaz bütün*” özelliği hususiyet, yani eser sahiplerinin eserin yaratılmasında yaptıkları katkı açısından geçerlidir. Eserdeki ayrı kısımların hususiyeti ayrı ayrı şahıslara izafe edilebiliyorsa FSEK m. 10 kapsamın bir eser söz konusu olmaz. Ölçü, eserin hususiyet bakımından içeriden ayrılmaz sayılmasıdır.⁵⁰

Ancak eserin hususiyet bakımından bölünememesi zorunlu değildir. Mesela bir eserde yaratılan kısmın kime ait olduğu uzmanlar tarafından ayırt edilebilir, ama eser gene de bir bütündür ve parçaların bölünmesi ile eser niteliğini, anlamını yitirir.⁵¹

5. Eser Sahiplerinin Yarattığı Kısmın İştirak Halinde Eseri Oluşturan Diğer Kısımlardan Ayrılarak Tasarrufa Konu Edilememesi: Eserlerin vücuda

49 Hirsch, Fikri Say II, s. 85; Hirsch, Fikri Haklar, s. 171; Erel, a.g.e., s. 90; Ayiter, a.g.e., s. 100; Arslanlı, a.g.e., s. 68; Gökyayla, a.g.e., s. 204; Nal/Suluk, a.g.e., s. 76; Belgesay, a.g.e., s. 39; Hirsch, Telif Hakkı Kanununun Tahlili, s. 83; Yarsuvat, a.g.e., s. 85; Ateş, a.g.e., s. 82; Güneş, a.g.e., s. 91; Öztrak, a.g.e., s. 45; Tekinalp, a.g.e., s. 152; UNESCO, a.g.e., s. 79; Erdil, a.g.e., s. 374; Suluk/Orhan, a.g.e., s. 286; Tosun, a.g.e., s. 309; Ceritoğlu, a.g.e., s. 46; Beşiroğlu, a.g.e., s. 166; Baygın, agm, s. 160.

50 Arslanlı, a.g.e., s. 68; Erel, a.g.e., 90; Ayiter, a.g.e., s. 100.

51 Ulmer, Urheber und Verlagsrecht 2. bası, 1960, s. 125 ve Hubmann H.: Urbeder und Verlagsrecht 4. bası 1978 s. 112; Troller, A. Immaterialgüterrecht 1959, C. I s. 697 (Ayiter, a.g.e., s. 100’dan naklen).

getirilmesi sırasında yapılan katkılar eserin bütününden ayrı olarak tek başına bağımsız bir hak konusu olarak telif korumasına konu olmayacağı gibi, iktisaden ayrı bir şekilde değerlendirilmesi mümkün değildir.⁵²

Nitekim eserin ayrılmaz bir bütün teşkil etmesi özelliğinin en doğal sonucu budur. İştirak halinde eser niteliğini yitirmeden, eseri meydana getiren kısımlar birbirinden ayırlamadığından, bu kısımların ayrılarak tasarrufa konu olması mümkün olamamaktadır.

İştirak halinde eseri meydana getiren eser sahiplerinin katkıları maddi anlamda birbirinden ayrılabilir. Mesela bir eserin paragraflarının iki yazar tarafından yazılması halinde paragraflar maddi olarak ayrılabilir, ancak bütünden ayrılması halinde bu paragraflar tek başlarına bir anlam ifade etmezler. Eğer her bir parçanın tek başına maddi olarak değerlendirilme olanağı varsa, artık iştirak halinde eserden değil müşterek eserden bahsedilmesi gerekir.⁵³

Hirsch mülga TMK m. 625 gereği eser sahibinin ancak diğer eser sahiplerinin onayı halinde kendisi tarafından meydana getirilen eseri üzerinde tasarrufta bulunabileceğini dile getirmektedir. Bu çerçevede iştirak halinde eser üzerinde bir tasarrufta bulunmak veya değişiklik yapmak ancak bütün eser sahiplerinin onayı ile mümkündür.⁵⁴

Yukarıda yer alan açıklamalarımız gereği Hirsch'in görüşünü bu kapsamda kabul etmek mümkün değildir. Eğer böyle bir durum söz konusu olur ise, Ayiter'in de dediği gibi, iştirak halinde eser sahipliği değil, müşterek eser sahipliği söz konusu olur.

6. Her Yaratıcının Hususiyetinin Esere Yansması: İştirak halinde eser sahipliğinde her yaratıcının hususiyeti esere yansır ve ancak uzman kişilerce bu hususiyet ayırt edilebilir.⁵⁵ Tekinalp ise, her bir sanatçının meydana getirdiği kısmın, eser sahibinin esere kazandırdığı hususiyeti çerçevesinde teşhisinin mümkün olduğunu, ancak bu kısımların eser bozulmadan ayrılmasının mümkün olmadığını dile getirmektedir.⁵⁶

İştirak halinde eserin bütününe meydana getiren parçalar madden

52 Hirsch, Fikri Say II, s. 86 – 87; Hirsch, Fikri Haklar, s. 173; Erel, a.g.e., s. 90; Ayiter, a.g.e., s. 100; Arslanlı, a.g.e., s. 69; Gökyayla, a.g.e., s. 204 – 205; Troller, Alois: Immaterialgüterrecht, Lichtenham, Basel und Stuttgart 1971 s. 810 ve Reh binder, Manfred: Urheberrecht, München 1996, s. 124 (Gökyayla, a.g.e., s. 204 – 205'den naklen); Belgesay, a.g.e., s. 39; Ateş, a.g.e., s. 82 – 83; Güneş, a.g.e., s. 91; Öztrak, a.g.e., s. 46; Erdil, a.g.e., s. 374; Kaplan, a.g.e., s. 100.

53 Ayiter, a.g.e., s. 100.

54 Hirsch, Fikri Say II, s. 86 – 87; Hirsch, Fikri Haklar, s. 173.

55 Erel, a.g.e., s. 90; Ayiter, a.g.e., s. 100; Arslanlı, a.g.e., s. 68; Gökyayla, a.g.e., s. 205; Güneş, a.g.e., s. 91.

56 Tekinalp, a.g.e., s. 152.

ayrılmayacakları gibi, ayrılışlar bile tek başlarına eser sayılamayacaktır. Ancak bu durum eserin özelliğinin tek ve bölünemez olduğu sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Mesela ortaklaşa yapılan bir mimari projede, tabloda, heykelde sanatçılardan her birinin özelliği konunun uzmanları tarafından eserin bütünü içerisinde ayırt edilebilir. Arslanlı ise bu konuda aksi görüş ileri sürmekte, ölçünün hususiyet bakımından ayrılamaz olduğunu ifade etmektedir.⁵⁷ Ne var ki özellikli olan bu bölümlerin hiçbiri kendi başına bağımsız bir eser sayılamaz ve kendi başlarına değerlendirilemez.⁵⁸

Fikir ürünlerine eser vasfını kazandırmanın aslen hususiyet olup, kıstas, doktrine göre, hususiyetin ayrılmaz bir bütün niteliğinde olmasıdır. Bu bakımdan iştirak halinde eser sahipliği FSEK m. 9'da açıklanan müşterek eser sahipliğinden ayrılır. İştirak halinde eser sahipliğinde hususiyet bakımından bütün teşkil eden bir eser meydana getirilmiştir. Kanunun kullandığı “*ayrılmaz bütün*” özelliği hususiyet açısından geçerlidir.⁵⁹

Eserin yaratıcılarının sarf ettikleri emek eserde aynı nitelikte ya da yoğunlukta olmayabilir. Eseri meydana getiren kişilerin bazılarının çabaları daha yoğunken, bazılarının çabaları ise daha az olabilir. Aynı şekilde bazılarının katkısı daha değerli, bazılarının katkısı ise diğerlerine nazaran daha az değerli olabilir. Ancak bu durum yaratıcıların iştirak halinde eser sahibi olmasına engel değildir. Burada önemli olan, sarf edilen fikri emeğin eserde, sahibinin özelliğini yansıtması ve bu çabanın FSEK kapsamında eser ortaya çıkaracak nitelikte yaratıcı olmasıdır.⁶⁰

7. Adi Şirkete İlişkin Hükümlerin Kıyasen Uygulanması ve Eserin Birlikte Yönetilmesi: FSEK m. 10/II'de “*Birliğe adi şirket hakkındaki hükümler uygulanır.*” denmektedir. Bu çerçevede eserle ilgili kararları bu birlik alır. Bu şekilde eser üzerinde, kanunen, elbirliği mülkiyeti doğduğu kabul edilmektedir. Yani eser sahipliği, yaratıcıların tek tek birine değil, bunların meydana getirdiği topluluğa aittir.⁶¹

Ancak Hirsch bu konuda iştirak halinde eser sahiplerinin kendi hissesi üzerinde, ancak telif hakkı kuralları çerçevesinde herhangi bir tasarruf imkanı bulunması halinde tasarrufta bulunabileceğini; ancak bunun için de diğer iştirak

57 Arslanlı, a.g.e., s. 68.

58 Erel, a.g.e., s. 90; Ayiter, a.g.e., s. 100; Gökyayla, a.g.e., s. 205; Arslanlı, a.g.e., s. 68.

59 Arslanlı, a.g.e., s. 68.

60 Erel, a.g.e., s. 90; Ayiter, a.g.e., s. 100; Gökyayla, a.g.e., s. 205; Tekinalp, a.g.e., s. 152; Ceritoğlu, a.g.e., s. 45.

61 Hirsch, Fikri Say II, s. 87; Hirsch, Fikri Haklar, s. 172; Erel, a.g.e., s. 91; Ayiter, a.g.e., s. 101; Arslanlı, a.g.e., s. 69; Gökyayla, a.g.e., s. 206; Nal/Suluk, a.g.e., s. 76; Belgesay, a.g.e., s. 40 – 41; Hirsch, Telif Hakkı Kanununun Tahlili, s. 84; Ateş, a.g.e., s. 83; Güneş, a.g.e., s. 91; Öztrak, a.g.e., s. 46; Tekinalp, a.g.e., s. 153; Erdil, a.g.e., s. 376; Suluk/Orhan, a.g.e., s. 286; Tosun, a.g.e., s. 309; Ceritoğlu, a.g.e., s. 46 – 47; Baygın, agm, s. 160.

halinde eser sahiplerinin muvafakatının olması gerektiğini belirtmektedir. Bunun yanında alenileşmiş ve alenileşmeye hazır durumda olan eserler yönünden bunun mümkün olmadığını belirtmektedir.⁶²

İştirak halinde eser sahipliği birliği, oybirliği ile alınan kararlarla yönetilir. Eser sahiplerinden biri, birlikte yapılacak bir işleme haklı bir sebep olmaksızın izin vermez ise, FSEK m. 10/II'nin 2. cümlesinde yer alan "*Eser sahiplerinden biri, birlikte yapılacak bir muameleye muhik bir sebep olmaksızın müsaade etmezse, bu müsaade mahkemece verilebilir.*" hükmü uyarınca mahkemeden bu yönde izin alınır.⁶³

Arslanlı, Ayiter ve Erdil, müşterek eserin üzerindeki tasarruf yetkisinin bütün eser sahipleri tarafından kullanılmasının asıl olduğunu, bu yetkinin kullanılmasına onay vermeyen müşterek eser sahiplerinden birinin ya da birkaçının yerine mahkeme tarafından izin verilebileceğini kabul etmekte, mahkeme tarafından verilen bu iznin ise, mecburi ruhsat olarak nitelendirildiğini belirtmektedir.⁶⁴

Her ne kadar FSEK'te iştirak halinde eser sahipliğine adi şirket hükümleri uygulanacağı dile getirilse de, telif yasasında 6098 sayılı TBK m. 620 vd. hükümlerinde kaleme alınan adi şirket düzenlemelerinde bulunmayan, orijinal ve farklı bir kısım düzenlemelere yer verilmiştir. Mahkeme tarafından verilecek izin, söz konusu orijinal düzenlemelerden birisidir.⁶⁵

Bunların yanında eser sahiplerinin manevi hakları, her eser sahibine ayrı ayrı ait olduğundan her eser sahibi tarafından diğerlerinin haklarına tecavüz etmemek şartı ile tek başına kullanılabilir.⁶⁶

Eser sahiplerinin esere katkılarında ya da eserin bütünü üzerinde yahut eserin veya eser sahiplerinin birinin adında yapılacak değişiklikler için oybirliği ile karar verilmesi gerekir. Zira eser tamamlanmış hali ile bir bütün teşkil eder, sahiplerinden her biri eser meydana getirilirken diğerlerinin katkılarını ve haklarını tutarak ortak çalışma iradesini açıklamıştır. Eserin nitelik ve özelliğini değiştirmeye yönelik davranışlar bu iradeye aykırı olup eser sahiplerinin bu tür değişikliklere engel olma yetkisi vardır.⁶⁷

Burada dikkat edilmesi gereken diğer bir husus ise şudur: İştirak halinde eser

62 Hirsch, Fikri Say II, s. 86; Hirsch, Fikri Haklar, s. 172 – 173.

63 Erel, a.g.e., s. 92; Ayiter, a.g.e., s. 102; Arslanlı, a.g.e., s. 70; Gökyayla, a.g.e., s. 207; Belgesay, a.g.e., s. 40; Güneş, a.g.e., s. 91; Öztrak, a.g.e., s. 46; Tekinalp, a.g.e., s. 154; Erdil, a.g.e., s. 376.

64 Ayiter, a.g.e., s. 179; Arslanlı, a.g.e., s. 152; Erdil, a.g.e., s. 376.

65 Barlas, a.g.e., s. 84.

66 Erel, a.g.e., s. 92; Hubmann H.: Urbeder und Verlagsrecht 4. bası 1978 s. 114 (Ayiter, a.g.e., s. 102'den naklen); Arslanlı, a.g.e., s. 69 – 70.

67 Erel, a.g.e., s. 92; Ayiter, a.g.e., s. 102.

sahipliği, eser sahiplerini bir araya getirene ait olmayıp, eseri meydana getirenlerin (eser sahiplerinin) birliğine aittir. Dolayısıyla eser üzerindeki manevi haklar eseri meydana getiren birlik tarafından kullanılır; FSEK m. 10/son gereği onları bir araya getiren gerçek ve tüzel kişi ise ancak mali haklardan yararlanabilir. Her ne kadar bir araya getiren kişi ya da kişiler salt mali hakları kullanabilse de, mali haklardan yararlanmak için manevi hakların da kullanılması gerekli ise, bu durumda dolaylı olarak manevi hakları kullanabilir.⁶⁸

FSEK'in, eser sahipliği birliğine 6098 sayılı TBK'nın adi şirket hükümlerini kıyasen uygulanmasının nedeni, adi şirket ortaklarının şirket malları üzerinde iştirak halinde malik olmalarından kaynaklanmaktadır ve iştirak halinde mülkiyet rejimi, eser sahipleri birliğinin hukuki yapısına uygun bir çözümdür.⁶⁹

8. Eser Üzerinde FSEK Kapsamında Tek Bir Hak Olması, Eser Sahiplerinin Eserin Tümü Üzerinde Tek Başına Tasarrufta Bulunamaması: Birden çok eser sahibinin ayrılmaz bir bütün şeklinde bir araya getirdikleri eser üzerinde, hisseleri belli olmadığından, tek bir hak söz konusu olur. Bu hakka da eser sahiplerinin tamamı sahip olup, eser sahiplerinin eserin tümü üzerinde tek başlarına tasarruf yetkileri yoktur.⁷⁰

Telif hakları üzerindeki tasarruflarda eser sahiplerinin ittifakı şart olduğundan, bunların idaresi de birlikte yapılır. Ancak eser sahiplerinden biri yapılacak bir işleme haklı bir sebep olmaksızın iştirak etmezse, bu izin mahkeme tarafından verilebilir. Bu durumda mahkemenin vereceği karar izin niteliğini kazanacaktır. İç ilişkide taraflar arasında bir sözleşme varsa çoğunluk esası da kabul edilmiş olabilir. Dış ilişkide de tasarruf yetkisi içlerinden birine veya birkaçına verilmiş olabilir, aksi durumda her halde eser sahiplerinin hepsinin birlikte hareket etmesi gerekir.⁷¹

FSEK her ne kadar “eser sahiplerinden biri” ifadesine yer verse de birden fazla kişinin eser üzerinde tasarruf yetkisine izin vermemesi halinde de aynı sonuca ulaşmak gerekir. Yani birden fazla iştirak halinde eser sahibi eser üzerinde tasarrufta bulunulması konusunda haklı bir neden olmaksızın izin vermiyor ise, diğer eser sahipleri mahkemeye başvurarak izin verilmesi konusunda karar verilmesini talep edebilir. Haklı nedeni olmayanlar çoğunluğu oluştursalar bile sonuç değişmez.⁷²

Manevi haklarda çoğunluk usulü kesin bir şekilde uygulanamaz. Zira eserin umuma arzı veya yayımı eser sahiplerinin birinin şeref ve itibarını zedeler ise,

68 Erdil, a.g.e., s. 377.

69 Ateş, a.g.e., s. 83; Erel, a.g.e., s. 91; Hirsch, Fikri Say II, s. 87.

70 Hirsch, Fikri Say II, s. 87; Ayiter, a.g.e., s. 101; Arslanlı, a.g.e., s. 69; Gökyayla, a.g.e., s. 207; Ateş, a.g.e., s. 82 – 83; Güneş, a.g.e., s. 91; Öztrak, a.g.e., s. 46; Erdil, a.g.e., s. 374; Beşiroğlu, a.g.e., s. 171.

71 Arslanlı, a.g.e., s. 69; Ayiter, a.g.e., s. 101 – 102; Gökyayla, a.g.e., s. 207; Öztrak, a.g.e., s. 46.

72 Gökyayla, a.g.e., s. 207.

çoğunlukla karar verilmiş olsa bile iştirak edenlerden biri umuma arz veya yayımı durdurabilir. Ancak men nedeni haklı değil ise, FSEK m. 10/II gereği mahkemeden izin alınabilir.⁷³

9. 70 Yıllık Koruma Süresi Son Sağ Kalan Eser Sahibinin Ölüm Tarihinden İtibaren İşlemeye Başlar: Genel anlamda iştirak halinde eser sahipliğinde koruma süresi aleniyet tarihinden itibaren işlemeye başlar ve iştirak halinde eser sahiplerinin hayatı boyunca devam eder. FSEK m. 26/son gereği de eser sahiplerinden son sağ kalanın ölüm tarihinden itibaren 70 yıl devam eder.⁷⁴

10. Birlik Menfaatine Tecavüz Halinde İştirak Halinde Eser Sahiplerinden Her Birinin Hukuki Yollara Başvurabilmesi: Birlikte eser sahipliğinde, esere ve birlik menfaatlerine karşı tecavüz olması halinde eser sahiplerinin her birinin tek başlarına dava açma yetkileri olup olmadığı tartışma konusudur. Bir görüşe göre hakkın, ihlal edene karşı korunması adına birliği oluşturan eser sahibi tek başına hareket edebilir, ihtiyati tedbir talep edebilir, hukuk ve ceza davaları açabilir, tecavüz nedeni ile tazminat talep edebilir. Bu durumda FSEK 10/II gereği birliğin çıkarlarını korumak için her eser sahibinin birliği temsil yetkisi vardır.⁷⁵

İştirak halinde eser sahiplerinden her birinin tek başına hukuki yola başvurusu durumu da 6098 sayılı TBK m. 620 ve devamında yer alan ve adi şirket hükümlerine ilişkin olan düzenlemelerde bulunmayan, orijinal durumlardan biridir.⁷⁶

Açılan dava sonrasında hükmedilen tazminat miktarı üzerinde ise davayı açan eser sahibinin tek başına tasarrufu söz konusu olamaz.⁷⁷ Nitekim FSEK m. 10, başkaları tarafından meydana getirilen tecavüzlere karşı eser sahiplerinden her birine birlik adına ayrı olarak mahkemeye başvurma hakkı ve dava sonrasında elde edilecek tazminat yönünden davayı ikame eden eser sahibine kendi hissesi üzerinde istifade imkanı tanımış, birliği oluşturan diğer eser sahiplerinin tazminat hakkı üzerinde davayı ikame eden eser sahibine tasarruf imkanı tanımamıştır.

11. Eser Sahiplerinin Sadece Mali Haklarının Bir Başkasına Devrinin Mümkün Olması, Mali Hak Devrinde Dahi Manevi Hakların Birlik Üyeleri Nezdinde Devam Etmesi: Diğer eser sahibi türlerinde olduğu gibi, iştirak halinde

73 Arslanlı, a.g.e., s. 69 – 70.

74 Erel, a.g.e., s. 111; Ayiter, a.g.e., s. 153.

75 Hirsch, Fikri Say II, s. 86; Hirsch, Fikri Hakları, s. 172 – 173; Erel, a.g.e., s. 92; Ayiter, a.g.e., s. 102; Arslanlı, a.g.e., s. 70; Gökyayla, a.g.e., s. 208; Nal/Suluk, a.g.e., s. 76; Belgesay, a.g.e., s. 43; Hirsch, Telif Hakkı Kanununun Tahlili, s. 85; Yarsuvat, a.g.e., s. 85; Güneş, a.g.e., s. 91; Öztrak, a.g.e., s. 46; Tekinalp, a.g.e., s. 154; Erdil, a.g.e., s. 376; Suluk/Orhan, a.g.e., s. 287; Barlas, a.g.e., s. 85; Beşiroğlu, a.g.e., s. 171.

76 Barlas, a.g.e., s. 84.

77 Hirsch, Fikri Say II, s. 87; Hirsch, Fikri Hakları, s. 173; Erel, a.g.e., s. 92; Ayiter, a.g.e., s. 102; Arslanlı, a.g.e., s. 70; Gökyayla, a.g.e., s. 208; Belgesay, a.g.e., s. 43; Hirsch, Telif Hakkı Kanununun Tahlili, s. 85; Güneş, a.g.e., s. 91; Öztrak, a.g.e., s. 46; Erdil, a.g.e., s. 376.

eser sahipleri yapacakları ortak bir sözleşme ile, ancak mali haklarının devrini gerçekleştirebilirler. Hak sahipleri kendilerini bir araya getiren kişi yoksa ya da haklarını bir temsilciye vermediler ise, ancak oy birliği ile hareket ederler ve bu şekilde karar alırlar.⁷⁸

İştirak halinde eser sahipleri eser üzerindeki tüm mali haklarını tam ruhsat şeklinde bir başkasına devretmiş olabilirler. Ancak bu durumda dahi manevi haklar, birlikte meydana getirilen eserin niteliği gereği devam edecektir.⁷⁹

12. Birlik Temsil Yetkisinin Başkasına Devredilebilmesi: Hak sahipleri, haklarının daha iyi temsil edilmesi adına, gene ortak bir kararla, bir avukat ya da menajere temsil yetkisini verebilirler. Bu şekilde, hakkın devrine ilişkin sözleşmeleri, bu temsil yetkisine sahip olan kişi yapabilir. Ancak bu durumda temsil yetkisine sahip olan kişinin muhakkak birlik lehine hareket etmesi gerekmektedir. Aksi durumda, iştirak halindeki eser sahiplerinden her birinin verilen temsil yetkisinin kaldırılması için dava açma imkanı vardır. Buna karşın, temsil yetkisi çerçevesinde yapılan işlemin geçersizliğini ileri sürebilmek açısından karşı tarafın iyi niyetini nazara almak gerekir. Eğer karşı taraf iyi niyetli ise, bu durumda iyi niyet korunacak ve işlemin iptali mümkün olmayacaktır.⁸⁰

Bu durumda da, kanımızca, iştirak halinde eser sahipleri zarar ve ziyana uğrarlar ise, temsil yetkisine sahip olan kişiden bu zarar ve ziyana tazmin edebilirler.

13. Eser Sahiplerinden Birinin Ölümü Halinde, Diğer Eser Sahiplerinin Mirasçuları Birliğe Dahil Edip Etmeme Konusunda Seçimlik Haklarının Olması: FSEK’te yer alan düzenleme gereği eser sahibinin ölümü halinde hakları mirasçılara intikal eder. Ancak birlikte eser sahipliği konusunda, bu tür eser sahipliğinin niteliği nazara alınarak FSEK’te özel bir düzenlemeye yer verilmiştir.

FSEK m. 64’te yer alan düzenleme gereği, eser alenileşmiş ise, hayatta bulunan eser sahipleri ölenin mirasçuları ile birliğe devam edip etmeme konusunda serbesttirler. Mirasçı ile birliğe devam edilmesine karar verilmediği takdirde, ölenin mirasçısına uygun bir bedel ödenerek birlikten çıkarılması yoluna gidilebilir. Miktar üzerinde taraflar anlaşamazlar ise, bu miktarı mahkeme belirler.

Eser henüz tamamlanma safhasında ise, eser sahiplerinden birinin ölümü, ölenin birlikten çıkarılmasına olanak verir ve ölenin hissesi diğer eser sahiplerine geçer. Bu durumda da ölenin mirasçılara uygun bir bedel verilmesi zorunluluğu vardır.

78 Gökyayla, a.g.e., s. 208.

79 Arslanlı, a.g.e., s. 70.

80 Gökyayla, a.g.e., s. 208.

14. Teknik ve Detay Katkıda Bulunanın İştirak Halinde Eser Sahibi Haline Gelememesi: Müşterek eser sahipliğinde olduğu gibi FSEK m. 10/II gereği eseri birlikte gerçekleştirmemekle birlikte, eserin meydana getirilmesi esnasında yapılan teknik ve ayrıntıya ilişkin hizmetler, verilen görüş, öneri, teşvik ve esin, teferuata ilişkin yardımlar, detay katkıları, örgütleme, üretimi gerçekleştirme, iştirak halinde eser sahipliğinin en temel özelliği olan “hususiyete iştirak” niteliğinde olmadığından, katkıda bulunanlar eser sahibi haline gelmez. Keza bu kişilerin katkıları eserin bağımsız – yaratıcı özelliğini etkileyecek nitelikte değildir.⁸¹

Sırf fikir vermek vekalet veya istisna ilişkisi içerisinde olur, çoğu kez de böyle bir ilişki dahi olmaz. Mesela bir kimsenin sipariş verdiği bina için az çok talimat vermesi onu o eser yönünden iştirak halinde eser sahibi haline getirmez. Nitekim sırf fikir vermek yaratıcı bir çaba göstermek değildir. Eserin yaratılmasına katılma, fikir vermektense ileri gitmelidir. Mesela bir kişinin bütün ayrıntısı ile yazılacak kitabın konusunu vermesi, bir tablo veya binanın desenlerini vermesi halinde iştirak halinde eser sahipliği söz konusu olabilir.⁸² Benzer bir şekilde, bir kitabın sadece üslup ve ifadesini düzelten kişi, iştirak halinde eserin sahiplerinden olduğunu iddia edemez.⁸³

Ancak Barlas, bu konuda iştirak halinde eser sahipliğine adi şirket hükümlerinin uygulanması kuralından hareket ederek, FSEK m. 10/II’de yer alan bu düzenlemenin emredici nitelikte olmadığını, eser sahiplerince aksinin kararlaştırılabileceğini, yani teknik yardımda bulunan kişinin birliğe dahil edilebileceğini dile getirmektedir. Özellikle teknik yardımın o eserin yaratılmasında önemli rol oynaması halinde bu kişinin birliğe alınmasının gerekeceğini belirtmektedir.⁸⁴

Beşiroğlu da bu konuda bir ayırım yapılması gerektiğini dile getirmektedir. Yazara göre bir profesörün asistanına toplattığı malzemeyi ve asistanının yaptığı çevirileri hiçbir değişiklik yapmadan aynen kullanması ve eserin anlatım düzeninin aynen kullanılması halinde iştirak halinde eser sahipliği olacağını belirtmektedir.⁸⁵

81 Erel, a.g.e., s. 90; Ayiter, a.g.e., s. 100 – 101; Arslanlı, a.g.e., s. 69; Gökyayla, a.g.e., s. 205; Nal/Suluk, a.g.e., s. 77; Belgesay, a.g.e., s. 39; Yarsuvat, a.g.e., s. 85; Güneş, a.g.e., s. 91; Öztrak, a.g.e., s. 46 – 47; Tekinalp, a.g.e., s. 152; Suluk/Orhan, a.g.e., s. 286; Kaplan, a.g.e., s. 100; Ceritoğlu, a.g.e., s. 46; Beşiroğlu, a.g.e., s. 171.

82 Ayiter, a.g.e., s. 100 – 101; Gökyayla, a.g.e., s. 205.

83 Öztrak, a.g.e., s. 46.

84 Barlas, a.g.e., s. 85.

85 Beşiroğlu, a.g.e., s. 172.

Üçüncü Bölüm

I – Birlikte Eser Sahipliği Türlerinin Birbiri İle Olan Benzerlikleri Ve Farklılıkları

Yukarıda da açıkça görüldüğü üzere, makalenin gerek tanımlar kısmında, gerekse özellikler kısmında birlikte eser sahipliğinin alt türleri olan müşterek ve iştirak halinde eser sahipliğine oldukça geniş bir şekilde yer verilmiştir.

Bu başlık altında ise, özellikle her iki türün birbirinden ayırt edilebilmesini kolaylaştırmak adına benzerlikler ve farklılıklar maddeler halinde sıralanacaktır.

A - Benzerlikler

Her ikisinde de;

1. Eser birden fazla kişi tarafından meydana getirilir,
2. Eseri meydana getirenler FSEK kapsamında eser sahibidir,
3. Genel anlamda eser, sahibinin hususiyetini taşır,
4. Mali hakların kullanımında eser bir bütün halinde nazara alınır ve tüm eser sahiplerinin katılımı ile bu haklar birlikte kullanılır,
5. Teferruat niteliğinde olan teknik ve detay katkıda bulunanlar eser sahibi haline gelmez,
6. Eser sahiplerinin birlikte eser oluşturma konusunda ortak iradeleri vardır,
7. Eser sahibi sayısı kadar manevi hak vardır,
8. Eser sahiplerinin manevi hakları kendilerine ait olup, diğer eser sahiplerinin manevi hakları kullanması mümkün değildir. Bu çerçevede birliği oluşturan eser sahiplerinin, diğer eser sahibinin manevi hakkını ihlal edecek davranışları olması halinde, diğer eser sahipleri bu ihlali engelleyebilir,
9. FSEK m. 16 gereği başkaları tarafından meydana getirilen tecavüzlere karşı eser sahiplerinden her biri ayrı olarak mahkemeye başvurma ve tazminat isteme hakkına sahiptir,
10. Eser üzerindeki mali haklar bir başkasına devredilebilir. Ancak mali hakların devri eser sahiplerinin manevi haklarının devri anlamına gelmez, eser sahipleri manevi haklarının ihlali halinde gerekli tedbirleri alabilir,
11. Birliği temsil yetkisi birlik içerisinde birine ya da dışarıdan üçüncü bir kişiye verilebilir.

B - Farklılıklar

1. Müşterek eser sahipliğinde eser birden fazla kısımdan oluşur ve her kısım bağımsız eser niteliğini taşır. İştirak halinde eser sahipliğinde ise, eser bağımsız kısımlardan oluşmaz, eseri oluşturan bölümler ayrılmaz bir bütün teşkil eder.

2. Müşterek eser sahipliğinde eserin her bir kısmı önceden yaratılmış, müşterek eser oluşturulmadan önce tamamlanmış olması ve böylece eser niteliğine sahip olması gerekmektedir. İştirak halinde eser sahipliğinde ise, eser tüm eser sahiplerince birlikte meydana getirilir, eserin önceden yaratılması söz konusu değildir. Nitekim yaratılmış bağımsız bölümlerin diğer eserler ile birleştirilmesi iştirak halinde eser meydana getirmenin özüne aykırı olduğundan, parçaların önceden yaratılması ve eser niteliğini haiz olması düşünülemez.

3. Müşterek eser sahipliğinde eserin her kısmı bağımsız olduğundan her kısım yaratıcısı olan eser sahibinin hususiyetini taşır ve hususiyet o kısmı diğer eserlerden ayırır. Ancak iştirak halinde eser sahipliğinde, her yaratıcının hususiyeti esere yansımakla birlikte, bu hususiyet ayrılmaz bir bütün teşkil etmekte, ancak uzman kişilerce ayırt edilebilmekte, dışarıdan bakıldığında hangi kısmın hangi eser sahibine ait olduğu kolayca tespit edilememektedir. Müşterek eser sahipliği ile iştirak halinde eser sahipliğini birbirinden ayıran en önemli özellik budur.

4. Eser sahiplerinin birlikte eser oluşturma konusunda ortak iradeleri müşterek eser sahipliğinde eserler yaratıldıktan sonra ortaya çıkmakta, iştirak halinde eser sahipliğinde ise, en başta ortaya çıkmaktadır.

5. Müşterek eser sahipliğinde eser üzerinde sözleşmesel anlamda tek – birlikte sahiplik varken, iştirak halinde eser sahipliğinde eserin yaratılmasından kaynaklanan doğal bir tek – birlikte sahiplik vardır.

6. Müşterek eser sahipleri, sonradan yaptıkları ve müşterek eser yaratma iradesini içeren sözleşmeyi istedikleri zaman sona erdirebilirler. Ancak iştirak halinde eser sahipliği özünde bir bütünlüğü, bölünemezliği gerektirdiğinden ve bu bütünlük bir sözleşme ile değil kendiliğinden ortaya çıktığından, eser sahiplerinin bu birliği sona erdirme olanakları yoktur.

7. Müşterek eser sahipliğinde eser sahibi sayısı kadar mali hak vardır. İştirak halinde eser sahipliğinde ise, ayrılmaz bir birlik söz konusu olduğundan, mali haklar üzerinde bir birlik söz konusudur ve mali haklar bu birliğe aittir. Bu kapsamda iştirak halinde eser sahipliğinde, eser sahibi sayısı kadar eser sahibi hakkı vardır demek mümkün değildir.

8. Müşterek eser sahibi hem kendi yarattığı eser üzerinde, hem de müşterek eser üzerinde eser sahibi sıfatına haiz olup; her iki eser üzerinde ayrı ayrı hak sahipliği vardır. Ancak, iştirak halinde eser sahibinin kendi yarattığı kısmın üzerinde ayrı bir hak sahipliği söz konusu olmadığından iki ayrı eser sahipliği sıfatı ve eser sahibi hakkı yoktur; sadece iştirak halinde meydana getirilen eser yönünden eser sahipliği sıfatı ve hakkı vardır.

9. Müşterek eser sahipliğinde, nitelikleri uyduğu ölçüde, eser, TMK m. 688 ve devamında düzenlenen müşterek mülkiyet hükümleri kapsamında birlikte yö-

netilirken, iştirak halinde eser sahipliğinde nitelikleri uyduğu ölçüde eser 6098 sayılı TBK m. 620 ve devamında düzenlenen adi şirket hükümleri çerçevesinde yönetilir.

10. Müşterek eser sahipliğinde, eser farklı – bağımsız kısımlardan oluştuğu için, müşterek eser sahibi kendi yarattığı bağımsız eser üzerinde müşterek eserden ayrı bir eser olarak serbestçe tasarrufta bulunabilir. Ancak iştirak halinde eser sahipliğinde eseri meydana getiren bölümler ayrılmaz bir bütün teşkil ettiği için, eser sahibinin yarattığı kısmı iştirak halinde eserden ayırarak bunun üzerinde tasarrufta bulunması mümkün değildir.

11. Müşterek eser sahipliğinde her bir eser sahibi, ihlal durumunda kendi eseri ile ortak eser üzerinde ayrı ayrı tedbir alabilir. İştirak halinde eser sahipliğinde ise, eserin bölümleri birbirinden ayıramadığı için eser sahibinin kendi eseri üzerinde tedbir alma gibi durumu söz konusu olamamakta, yukarıda değinildiği üzere, ancak eserin tümüne yönelik olarak tedbir alması, yasal yollara başvurusu mümkündür.

12. Müşterek eser sahipleri, ortak bir karar ile müşterek eser üzerindeki haklarını bir başkasına devretmeler bile kendi bağımsız eserleri üzerinde mali haklarını korumaya ve kullanma ehliyetine sahip olmaya devam ederler. Ancak iştirak halinde eser sahipliğinde, eser sahiplerinin meydana getirdikleri eseri iştirak halinde eserden ayırarak tasarruf konusu yapamamaları nedeni ile iştirak halinde eser üzerindeki mali haklarını devretmeleri durumunda artık kullanacakları ve koruma konusu yapacakları mali hakları kalmaz.

13. Müşterek eser sahipliğinde, eser sahiplerinden birinin ölümü halinde ölenin mirasçıları miras hükümleri çerçevesinde hak sahibi olur. Ancak iştirak halinde eser sahipliğinde, eser sahiplerinden birinin ölümü halinde, FSEK m. 64 gereği, eser alenileşmeden eser sahibi ölür ise, hissesi diğer eser sahipleri arasında taksim olunur; mirasçılara uygun bir tazminat verilir. Eğer eser alenileştikten sonra eser sahiplerinden biri ölür ise, FSEK m. 64, sağ kalan eser sahiplerinin ölenin mirasçıları ile birliğe devam edip etmeme konusunda seçimlik hak tanımış, eğer birliğe mirasçılar ile devam edilmeme yönünde karar verilir ise, mirasçılar, uygun bir bedel ödenmek koşulu ile birlikten çıkarılabilir.

14. Müşterek eser sahipliğinde koruma süreleri, müşterek eseri meydana getiren bağımsız eserlerde birbirinden ayrı ayrı işlemeye başlar, eser sahibinin hayatı ve 70 yıllık süre ayrı ayrı devam eder. Ancak iştirak halinde eser sahipliğinde koruma süreleri aleniyet ile başlar, birlikte eser sahiplerinden en son sağ kalanın hayatı ve ölümünden itibaren 70 yıl devam eder.

Sonuç

Makalemizde, birlikte eser sahipliği türleri olan müşterek eser sahipliği ve iştirak halinde eser sahipliği, özellikleri, birbirleri ile olan benzerlikleri ve farklılıkları detaylı bir şekilde anlatılmaya çalışılmıştır.

Bilindiği ve yukarıda açıklandığı üzere, birden fazla kişinin meydana getirdiği eser birlikte eser, bu eserden kaynaklanan statü ise, birlikte eser sahipliği olarak tanımlanmaktadır. Birlikte eser sahipliği de, kendi içerisinde “müşterek eser sahipliği” ve “iştirak halinde eser sahipliği” olarak ikiye ayrılmaktadır.

Birden fazla kişi tarafından, birbirinden bağımsız olarak meydana getirilen ve her biri başlı başına eser olarak nitelendirilip, tasarrufa konu olan fikir ve sanat ürünleri, müşterek eser, bu eserin sahibi de müşterek eser sahipliği olarak tanımlanmaktadır.

Birden çok kişi tarafından; her birinin yaratıcılığını katarak ve ortak bir eser meydana getirme hususunda müşterek bir iradeyle bir araya getirilen eser, ayrılmaz bir bütün teşkil ediyorsa; eser sahiplerinin eserin hangi kısmı üzerinde hak sahibi olduğu anlaşılıyorsa, iştirak halinde meydana getirilen eserden söz edilir ve böyle bir birliğin sahibi de iştirak halinde eser sahipliği olarak nitelendirilir.

Bir eserin müşterek eser ya da iştirak halinde eser olarak kabul edilebilmesi ve eserin müşterek ya da iştirak halinde eser olması yönünden, kendiliğinden ortaya çıkan çok sayıda sonuç vardır.

Mesela müşterek eserde, eser sahiplerinin iradesi, bağımsız eser bölümlerinin, bir anlaşma neticesinde, tekrar ayrılabilir nitelikte bir araya getirilmesi şeklindedir. Her ne kadar olması gereken bu olsa da, burada iradenin ne zaman ortaya çıktığının bir önemi yoktur. Keza, müşterek eser oluşturma yönünde gerçek bir iradenin varlığı gerektiğinden, bu iradenin sonradan ortaya çıkması halinde, hakkaniyet ve irade serbestisi gereği, ortaya çıkan eseri müşterek eser olarak kabul etmek gerekir. Yani bağımsız eser sahibinin izni olmadan bu eser sahibinin eseri kullanılarak bir müşterek eser meydana getirilir ise, izni alınmayan eser sahibinin, daha sonradan bu müşterek eserin oluşturulmasına onay vermesi halinde, ortaya bir müşterek eser çıkmış olacaktır.

Ancak burada belirtilmesi gereken diğer bir durum şudur: Fikri bir ürün ortaya koyan kişinin akıl sağlığının yerinde olmaması, bu kişiyi eser sahibi, fikri ürününü de eser yapmak için şart değildir. Keza bu kişinin yarattığı fikri ürün, FSEK kapsamında eser olarak korunabilmekte; ancak bu kişi sadece mali haklarını tek başına kullanamamaktadır. Bu durumda akıl sağlığı yerinde olmayan kişilerin farkında olmadan yarattıkları eserler şüphesiz eser olarak kabul edilebilecektir. Eğer bu kişiler iştirak halinde bir eser meydana getirdiler ise, bu durumda eser, iştirak halinde eser olarak kabul edilebilecektir.

Bu çerçevede her ne kadar eser sahiplerinin iştirak halinde eser meydana getirmesi için bu yönde ortak iradeleri aransa da, eser yaratma iradesi olmaması durumunda bu kuralı çok katı bir şekilde birebir uygulamak yerinde olmayacaktır. Aksini kabul etmek ortaya çıkan eseri korumamak olur ki, bu durum FSEK tarafından kabul edilen koruma amacına hizmet etmez.

Müşterek eseri meydana getiren bağımsız eserler üzerinde daha önce borçlandırıcı veya tasarrufi işlemler yapılmış olması halinde, bu tür eserin birliğe dahil edilmesine engel teşkil etmez. Öğretide böyle bir eserin birliğe dahil edilmemesi gerektiğini dile getirilmekte olup, hakkaniyet çerçevesinde ve özellikle müşterek eser sahipliği hakkının korunması açısından, bu düşünce kanaatimizce de yerindedir. Ancak ne yazık ki mevcut yasal düzenleme, bu duruma engel olacak bir nitelikte değildir.

İştirak halinde eser sahipliğinde, hak sahipleri, haklarının daha iyi temsil edilmesi adına, ortak bir karar ile temsilci tayin edebilmektedirler. Ancak bu durumda temsil yetkisine sahip olan kişinin muhakkak birlik lehine hareket etmesi gerekmektedir. Aksi bir durum söz konusu olursa ve iştirak halinde eser sahipleri zarar ve ziyana uğrarlarsa, temsil yetkisine sahip olan kişiden bu zarar ve ziyanı tazmin edebilirler.

Kaynakça

- Arslanlı, Halil, *Fikri Hukuk Dersleri II – Fikir ve Sanat Eserleri*, 1954.
- Ateş, Mustafa, *Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Hakların Kapsamı ve Sınırlandırılması*, Ankara, 2003.
- Ayiter, Nuşin, *Hukukta Fikir ve San'at Ürünleri*, Ankara, 1981.
- Barlas, Nami, *Adi Ortaklık Temeline Dayalı Sözleşme İlişkileri*, İstanbul, 1998.
- Baygın, Cem, “Fikri Hukukta Yaratıcı Eser Sahibi ve Eser Üzerindeki Mali Hakları Kullanmaya Kanunen Yetkili Sayılan Kişiler”, Prof. Dr. Ömer Teoman’a 55. Yaş Günü Armağanı, C. I, İstanbul, 2002.
- Belgesay, Mustafa Reşit, *Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Şerhi*, 1955.
- Beşiroğlu, Akın, *Düşünce Ürünleri Üzerinde Haklar: Fikri Hukuk-Sınai Haklar*, İstanbul, 2004.
- Ceritoğlu, Filiz, *Türk Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku Açısından Mimari Eserler ve İlgili Yargı Kararları*, İstanbul, 2007.
- Erdil, Engin, *İçtihatlı ve Gerekçeli Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Şerhi, Güncelleştirilmiş, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş Üçüncü Baskı*, İstanbul, 2009.
- Erel, Şafak, *Türk Fikir ve Sanat Hukuku*, Ankara, 2009.
- Gökayla, K. Emre, *Telif Hakkı ve Telif Hakkının Devri Sözleşmesi*, Ankara, 2001.
- Güneş, İlhami, *Son Yasal Düzenlemelerle Uygulamada Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku*, Ankara, 2008.
- Hirsch, Ernst E., *Hukuki Bakımdan Fikri Say*, İstanbul, 1943.
- Hirsch, Ernst E., *Memleketimizde Meri Olan Telif Hakkı Kanununun Tahlili*, Çev. Orhan Münir Çağıl, İstanbul, 1940.
- Hirsch, Ernst E., *Türkiye’de Fikri Haklar*, Ankara, 1948.
- Kaplan, Yavuz, *İnternet Ortamında Fikri Hakların Korunmasına Uygulanacak Hukuk*, Ankara, 2004.
- Karahan, Sami / Suluk, Cahit / Saraç, Tahir / Nal, Temel, *Fikri Mülkiyet Hukukunun Esasları*, Ankara, 2012.
- Kaya, Arslan, “Reklamın Fikri Mülkiyet Hukuku İçindeki Yeri”, Prof. Dr. Ömer Teoman’a 55. Yaş Günü Armağanı, C. I, İstanbul, 2002.
- Kazancı Elektronik Hukuk Yayıncılığı

Öztrak, İlhan, *Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Haklar*, Ankara, 1971.

Suluk, Cahit – Orhan, Ali, *Uygulamalı Fikri Mülkiyet Hukuku, Cilt II, Genel Esaslar Fikir ve Sanat Eserleri*, İstanbul, 2005.

Tekinalp, Ünal, *Fikri Mülkiyet Hukuku*, Güncelleştirilmiş ve Genişletilmiş 5. Bası, İstanbul, 2012.

Topçuoğlu, Hamide, *Fikri Mülkiyet Ders Notları*, Ankara, 1964.

Tosun, Yalçın, *Sinema Eserleri ve Eser Sahibinin Hakları*, İstanbul, 2013.

UNESCO, *Fikri Hakların ABC'si*, Çev. Deniz Ilgaz – Gürsel Üstün, İstanbul, 1994.

Yarsuvat, Duygun, *Türk Hukukunda Eser Sahibi ve Hakları*, İstanbul, 1984.